

IN MEMÒRIAM

EL COMENTARI

El poeta Eugénio de Andrade va morir ahir a Porto als 82 anys deixant 27 volums publicats i traduïts en més de 20 llengües. En català podem llegir 'Ostinato rigore', en traducció de Manel Guerrero, per a Ed. 62, i 'Ran del dir', en traducció de X. Ricardo Trigo i Júlia Cortès, per a Pagès Editors.

La poesia calidoscòpica d'Eugénio de Andrade

JORDI VIRALLONGA

Eugénio de Andrade, pseudònim literari de José Fontinhas (Póvoa de Atalaia, 1923), és un poeta molt conegut a Catalunya, i és natural, perquè de fet no hi ha cap antologia portuguesa contemporània on no aparegui el seu nom. Els seus llibres han estat traduïts al català per Vicent Berenguer, Manel Guerrero, Ponç Pons, Xulio Ricardo Trigo i Júlia Cortès, entre d'altres, i al castellà ho han fet, des d'Ángel Crespo fins a José Ángel Cilleruelo, un bon grapat de poetes durant quatre dècades.

Vaig conèixer Andrade a la Casa Fernando Pessoa, de Lisboa, fa una dotzena d'anys. Anava rodejat d'una cort de poetes. Me'l va presentar Manuela Júdice, que no parava de parlar, i com que ell estava força atabalat, vaig pensar que ja parlariem a Barcelona. L'Aula de Poesia tenia la intenció de convidar-lo mitjançant les gestions d'Helena Tanqueiro, dona vitalista i apassionada de les literatures portuguesa i catalana, avui directora de l'Institut Camões de Barcelona.

Sempre m'ha interessat la poesia d'Eugénio de Andrade perquè és radicalment independent d'escoles, grups, estètiques, doctrines, fórmules o programes determinats i perquè el seu univers poètic gira al voltant d'un nucli d'obsessions que en bona

Eugénio de Andrade estava considerat un artesà de la poesia

part de seguida vaig fer meves i que ell mateix resumí així: "El fluir del temps en un joc de llums i ombres; l'ascens i el declinar d'Eros; el descobriment del propi rostre entre els molts que ens im-

posen; la dignificació de l'home en un món més adreçat a negar-li el cos que a afirmar-li l'ànima ... i la vida instintivament feliç i oberta".

Així doncs, podem trobar en els seus llibres, com en un calidoscopi, tant imatges d'un món ideal expressades amb la fraseologia oral i musical (quasi ontològica en el cas de recuperar l'absència materna), com referències materials o socials, així per exemple el testimoni directe de violències històriques o el sexe tractat des de l'animalitat humana, vull dir d'una forma obscena, perversa, escatològica; lliure, al capdavant, de subterfugis morals per a poetes de regim de cavalleria.

No és per tant casual en la seva poesia la influència de la tradició surrealista francesa més pagana i més iconoclasta (Sade, Artaud, Céline, Genet), així com del teatre de l'absurd (Ionesco, Beckett o Arrabal), que és la poesia que, particularment, més segueix impacant-me del poeta portuguès. Com a bon alumne de Camilo Pessanha, Andrade va defensar sempre l'artesania del poema com una forma de progrés poètic. "No sóc un poeta inspirat, conquiso el poema «síllaba a síllaba»", ha deixat escrit, poema que ahir, ja fosc, va deixar "tot sol,/ desolat i sol./ Negra nit".

Lliçons de transparència

XULIO RICARDO TRIGO / JÚLIA CORTÈS ORTEGA

Si la pràctica de la traducció és una manera de llegir, més pregonna, més a frec dels mecanismes que configuren la literatura, podríem afirmar que la traducció, encara més la poètica, no només apropa paraules. La recerca de sentits converteix aquesta pràctica en un joc de sensibilitats que, tot s'ha de dir, poques vegades arriba a bon port.

Fa massa anys, a les darries dels 80, ens vam reunir amb Eugénio de Andrade en un petit bar de Porto, un d'aquells on en qualsevol moment pots fer-te un autèntic cafè brasiler. L'objectiu era traduir el seu últim llibre d'aleshores, *Rente ao dizer*, però també conèixer de prop una sensibilitat que no no

més ratllava en la paraula. Moltes històries ens va explicar aquella tarda, però tant de temps després ha anat agafant força la de la seva bastardia. Andrade considerava la seva condició poc menys que part de l'impuls que sempre l'havia acompanyat en l'ofici d'escriptor. El poeta adolescent havia rebutjat les sabates que el pare, un senyoret portuguès, li volia regalar, poc menys que com una compensació impossible. Aquest episodi és a l'origen de la seva evolució com a persona i també l'inici d'una rebel·lia que el va portar a l'elaboració d'una estètica que l'apropa, sense cança, a la més alta noblesa

literària. La seva paraula plena de transparències, la mestria mètrica absoluta dels seus versos, el van convertir ràpidament en el poeta amb l'expressió més pura de les lletres europees.

Però l'educació literària va anar aparellada a la seva educació personal. Molts anys després d'aquell episodi de les sabates, Eugénio de Andrade -pels volts dels setanta anys- era un personatge exquisit, capaç d'eclipsar tot-hom amb la seva presència, capaç de fer callar el més atrevit interlocutor. L'experiència de la traducció ens va portar per un camí de sorpreses lingüístiques, ens va fer ajustar al màxim les nos-

tres capacitats poètiques, però sobretot ens va deixar el record inesborrable d'un home savi, d'un poeta que havia sabut vèncer totes les adversitats per a recalcar en el port de la gran literatura.

Després de dur a terme el repte de *Ran del dir* (1994) vam parlar sovint d'enfrontar-nos a la mineralitat de *Vertentes do olhar* (*Vessants de la mirada*), un dels seus llibres més emblemàtics. Ara, amb la seva mort, només podem lamentar que encara quedi pendent. Però, sobretot, s'ha de dir que vam aprendre sensibilitat literària. Un deute impagable amb l'amic que ha abandonat el seu regne subtil i brillant de les paraules. Ben segur que en aquest destí final hi trobarà la seva estimada "transparència".

'Blogs'

FERRAN SÁEZ MATEU

ferransaez@hotmail.com

La setmana passada es va parlar extensament de *blogs* a Sant Cugat (aquí ho trobaran tot: <http://blocs.mesvilaweb.com/dietaris>). Amb això dels *blogs* passa una mica com amb les cireres, els pianos de cua, les granges de pollastres, les ulleres de sol, els cursets de natació, els sofàs i els estofats de vedella: n'hi ha de bons i de dolents. Fins i tot, n'hi ha de boníssims i de dolentíssims. Fins que el suposat gènere -nou dietarisme, en diuen alguns- no es consolidi, potser resulta una mica agosarat estudiar-lo precisament com si ja fos un gènere consolidat. Em vénen al cap molts fenòmens comunicatius relacionats amb les noves tecnologies que han estat percebuts malament per culpa de no saber esperar una mica. Al començament, ningú no va fer gaire cas dels missatges SMS (això és com un simple *busca*, *deien*) i, en canvi, la quasi oblidada moda del *partyline* va generar en el seu moment rius de tinta, alarma social i mesures polítiques i judicials. Doncs, ja ho veuen!

Sobre aquest assumpte cal fer un altre apunt relacionat amb "la mania d'escriure", en expressió del mestre Josep Pla. Les primeres espases de la semiòtica dels anys seixanta i setanta van decretar que ens dirigíem cap a una societat àgrafa, on hi hauria molts senyals de trànsit i poca lletra impresa. Gran profecia: mai s'havia escrit tant com ara (sobretot els adolescents, que no paren d'enviar-se missatges amb el mòbil). Els anomenats *bloggers* tenen ganes d'escriure, d'explicar coses, i a mi em sembla molt bé. De fet, sóc addicta a uns quants *blogs*, com ara l'excel·lent *Fum i Estalzi* (<http://www.menacorde.com/wordpress/>) o un dels cims del surrealisme, el *blog* del *Wuniatu* (<http://wuniatu.blogspot.com/>), perpetrat pel meu bon amic Antoni Albalat. M'agraden perquè són un producte genuí, diferent, que no puc trobar enlloc més. És així de senzill.

En canvi, surto corrents quan ensopego amb: a) les peroracions de caràcter poticocòsmic (vulgarment conegudes com palles mentals); b) els literats sense editor i els periodistes sense diari; c) els *blogs* que només parlen de *blogs* (que també parlen de *blogs*). Ep: no els critico. Com deia la meua àvia, és millor que facin això que no que es droguin pels *puestos*.